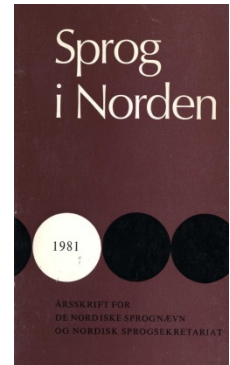

Sprog i Norden

Titel: Språklagstiftningen i Finland
Forfatter: Henrik Grönqvist
Kilde: Sprog i Norden, 1981, s. 5-9
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språklagstiftningen i Finland

Av *Henrik Grönqvist*

Det grundläggande språkrättsliga stadgandet ingår i regeringsformens 14 §. Där heter det först att "finska och svenska äro republikens nationalspråk". Vidare stadgas det i samma paragraf, att "finska medborgares rätt att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål samt att utfå expedition på detta språk skall tryggas genom lag, med beaktande av att landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings rätt enligt enahanda grunder tillgodoses". Och slutligen föreskrivs, att "den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt enahanda grunder tillgodoses".

Regeringsformen säger alltså, att finska och svenska är republikens nationalspråk — men lagen definierar inte begreppet nationalspråk. Det här begreppet får i stället sitt innehåll genom ett flertal andra stadganden om finskans och svenskans ställning i olika officiella sammanhang. Det viktigaste stadgandet av det här slaget ingår i regeringsformens 22 §, där det heter, att "lagar och förordningar, såsom ock regeringens propositioner till riksdagen samt riksdagens svar, framställningar och övriga skrivelser till regeringen avfattas på finska och svenska språken". Stadgandet kompletteras av en föreskrift i en annan av våra grundlagar, nämligen riksdagsordningen, där det i 88 § bl.a. sägs att "vid riksdagens förhandlingar användes finska eller svenska språket" och att "utskottens betänkanden och utlåtanden ... skola avgivas på bägge dessa språk".

Av de citerade grundlagsstadgandena framgår att Finland är fullkomligt tvåspråkigt när det gäller de allra viktigaste officiella handlingarna på högsta nivå: alla regeringsproposi-

tioner, alla betänkanden av riksdagens utskott och alla lagar och förordningar föreligger alltid in extenso på såväl finska som svenska. När det gäller kommittébetänkanden o.dyl., som ju oftast utgör det första steget i ett lagstiftningsärende, går kravet på tvåspråkighet emellertid inte lika långt. Om sådana betänkanden stadgas i språklagens 21 §, att de uppgörs "på finska språket samt, såvitt särskilt vägande skäl till annat icke föreligga, helt, delvis eller i sammandrag även på svenska språket enligt vad vederbörande ministerium med beaktande av ärendets vikt för den svenskspråkiga befolkningen och övriga faktorer bestämmer".

I praktiken går det alltså till så, att alla kommittébetänkanden o.dyl. skrivs på finska. En del av dem, men långt ifrån alla, översätts redan då — helt eller delvis — till svenska. Men senast i det skedet, då ett kommittébetänkande efter remissbehandling och annan beredning blir regeringsproposition, måste både motivering och lagtext få en så trogen svensk översättning som möjligt. Den översättningen utförs i regel av statsrådets (= regeringens) translatorsbyrå och granskas av laggranskningsbyrån vid justitieministeriet. När sedan ärendet har kommit till riksdagen, är det åter den finskspråkiga texten som "ligger till grund för behandlingen i riksdagen" (59 § i riksdagens arbetsordning), men riksdagsmännen får vid ärendets behandling i utskott och plena uttala sig på finska eller svenska (i utskotten förs inte diskussionsprotokoll, men uttalanden vid plenum antecknas i protokollet på det språk talaren använt). Fastän det alltså är den finska texten, som ligger till grund för riksdagsbehandlingen, skall utskottsbetänkandena i alla fall — som jag redan nämnt — avfattas på båda språken. Den svenska texten utarbetas i detta fall av riksdagens svenska kansli. När sedan riksdagsbehandlingen slutförts, skall riksdagens svar, som innehåller den slutliga lagtexten, granskas av riksdagens justeringsmän, av vilka minst en alltid har svenska som modersmål. I sista hand är det alltså dessa justeringsmän, fem till antalet (men i praktiken den enda svenskspråkiga av dem), som beslutar om den svenskspråkiga lagtextens slutliga ordalydelse — och det gör de "med riksdagens rätt", som det heter i riksdagens arbetsordning.

Detta om tillkomsten av lagar. När det gäller förordningar och andra författningar s.a.s. av lägre rang, är principerna desamma, men då någon riksdagsbehandling inte förekommer i dessa fall, blir det i praktiken laggranskningsbyrån vid justitieministeriet, som fattar det slutliga beslutet om den svenska textens utformning.

Utöver de nu refererade stadgandena om språket i lagar och författningar, har vi i Finland en mängd detaljerade bestämmelser om landets språkliga indelning, om medborgarnas rätt att använda sitt modersmål vid kommunikationen med myndigheterna och om myndigheternas s.k. inre ämbetsspråk. De viktigaste stadgandena i de här ämnena ingår i språklagen av den 1 juni 1922.

När det gäller den språkliga indelningen är det kommunen som är den enhet man opererar med. På basen av den officiella statistiken bestämmer nämligen regeringen vart tionde år, vilken språklig karaktär var och en kommun har. Kommunerna kan vara antingen enspråkigt finska eller enspråkigt svenska eller också tvåspråkiga med antingen finska eller svenska som majoritetens språk. En kommun är enspråkig, om den språkliga minoriteten i kommunen är lägre än 8 %, men tvåspråkig, om minoriteten uppgår till detta procenttal eller om den omfattar minst 3.000 personer. En kommun, som tidigare varit tvåspråkig, får inte förklaras enspråkig förrän den språkliga minoriteten sjunkit till 6 % eller därunder. — Om ett ämbetsdistrikt omfattar flera kommuner — t.ex. ett län — och kommunerna inom distriktet har olika språklig karaktär, anses ämbetsdistriktet vara enspråkigt beträffande de enspråkiga och tvåspråkigt beträffande de tvåspråkiga kommunerna inom distriktet.

När man vänder sig till en kommunal myndighet, måste man beakta kommunens språkliga karaktär; t.ex. en skriftlig ansökan till en kommunal myndighet i en enspråkig kommun skall avfattas på kommunens språk — är kommunen tvåspråkig, får man givetvis använda vilketdera språket som helst. Vid kontakten med statliga myndigheter går en finsk medborgares rätt däremot längre: han är alltid berättigad att använda sitt finska eller svenska modersmål i sådana fall, oberoende av

ämbetsdistriktets språkliga karaktär. Inhemska juridiska personer har i motsvarande fall alltid rätt att använda sitt protokollsspråk och läroanstalter sitt undervisningsspråk, förutsatt att det är antingen finska eller svenska. Myndigheten å sin sida utfärdar expedition i ärendet på ämbetsdistriktets språk, om distriktet är enspråkigt, men på det språk sakägaren använt, om distriktet är tvåspråkigt. Om det finns flera sakägare i ärendet och de har använt olika språk och inte har enats om expeditionsspråket, utfärdas expeditionen på majoritetsspråket inom distriktet, om inte "myndigheten med beaktande av sakägarnas rätt och fördel annorlunda förordnar".

Språklagen innehåller också bestämmelser om myndigheternas inre ämbetsspråk. Med inre ämbetsspråk avses det språk, som används i sådana protokoll och andra handlingar, som inte skall ges ut till enskild sakägare. I enspråkigt distrikt är det givetvis distriktets språk, som är inre ämbetsspråk. I tvåspråkigt distrikt är det åter "flertalets inom ämbetsdistriktet språk", som i regel är inre ämbetsspråk, men om expedition skall utfärdas på minoritetens språk, skall expeditionsspråket användas som inre ämbetsspråk i det ärendet, "om det icke föreligger särskilda skäl att använda majoritetens språk".

I vissa fall har man rätt att kräva "laggill översättning" av myndighets expedition och vissa andra handlingar. Sådan översättning sker då på statens eller vederbörande kommuns bekostnad. I språklagen stadgas: "I laggill översättning enligt denna lag utfärdad expedition gälle såsom original". Detta ställer givetvis höga krav på översättningens kvalitet och exakthet.

I anslutning till språklagstiftningen finns också rätt detaljerade bestämmelser om den språkkunskap, som skall krävas av statens tjänstemän. Kraven varierar allt efter tjänstens art (t.ex. av domare krävs större språkkunskap än av övriga tjänstemän), men dessutom beaktas, hur "hög" tjänst det är fråga om — och givetvis ämbetsdistriktets språkliga karaktär. För kommunala tjänstemän finns inga lagstadgade språkkunskapskrav, utan de frågorna avgör var och en kommun för sig.

Allra sist några ord om ortnamn, i officiell text. Huvudregeln är, att man i officiell text skall använda det finska

namnet för enspråkigt finska orter och det svenska namnet för enspråkigt svenska orter. För tvåspråkiga orter skall man åter använda det finska namnet i finsk och det svenska namnet i svensk text, givetvis under förutsättning att orten har särskilt namn på vardera språket. De här reglerna kompletteras av en undantagsregel, som närmast motiveras av historiska skäl. Det finns nämligen en rätt lång, officiell förteckning över enspråkiga orter, för vilka man alltid i finsk text skall använda det finska och i svensk text det svenska namnet, fastän huvudregeln ju här skulle förutsätta enspråkigt namn enligt kommunens språkliga karaktär.